

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

De adoratione patrie.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

A nientiu ad locum dñi sui. Inuenit de scō Jacobo et multis alijs: spēafr iuu. ites sua loca uilitates: q; orantib; nō modicum necessariū est adiutoriū scōz: q; sunt potētes apud deū. Job. v. Ad aliq; scōz: puertere. Sexto sunt ibi reliq; scōz: q; nullū altare dedicat sine reliquijs scōz. Ergo qñ oras ad altare iuoca illos scōs spēafr qñ reliq; in altari p̄tinent. Nulli dubiū est qñ coopent ad efficacī nre ofonis cū fuerit uenerate. Septio ibi est corp; ch̄i p̄tinuerōne cui; alibet ecclia excellit tēplum salomonis: in q; nūc; tantū bonū fuit. In p̄sentia aut; ch̄i si q; bona fide orat citi; exaudif; q; in alio loco. Si latro fuit exaudit; p̄pter p̄sentia; ch̄i in cruce: quanto magis propter p̄sentia; sacramēti eucharistie.

¶ De adoratione latric.

Tertio debemus adorare latric corpus ch̄i in altari. Ps. Adorabūt eū omnes reges terre: omnes gētes seruiēt ei. An̄ Urbanus. iiii. et ponif; in clem. de reliquijs sanctor; .c. si dñm. **¶** Excellentissimū sacm. **¶** Adorandum uenerandū colendū necnon et glificandū et p̄cipuis magnificandū laudibus. Debet enim adorari latric. vñ p̄cipit de cele. mis. c. sane. q; qlibet sacerdos frequēter doceat plebē suā: ut cuz in missarū celebratiōe eleuat hostia saluatoris reuerenter se inclinent. Idē faciūt cum eā portant ad infirmū. hec ibi. **¶** Dubitat; qliter hec adoratio debet fieri: Bñdet q; sic: scz primo genua flectendo. An̄ ap̄ls. Flecto genua mea ad deum p̄rem. Idē ad Phil. ij. In noie Jesu omne genua flectat; celestiuū terrestriū et infernoz: Sed p̄tra h̄ faciūt quidaz insulsi et indeuotī: qui stant erecti cum capite coop̄ti capucijs et peplis: imo aliq; auertūt dorsum ad altare. Ideo q̄rit magr; heinric; de h̄ssia sup; Sen. Quare parui status hoies reuerētius se habent ad deū: puta orare flexis genib;: p̄stratis corpib;: q; alij diuites qui stant erectis ceruicib;: Bñdet q; huius cā est multiplex. p̄ima est supbia: q; a p̄spertitas t̄paliū et felicitas: ceruicē erigit sup̄bire faciēs: humiliare negligēs. Itē Augul. Difficile est q; nō sit supb; q; diues est. Tolle supbiā: et diuitie non nocebūt. Secda cā:

ne genib; terrā tāgentes: uelimenta p̄cio sa maculēt qbus induunt. Et sic p̄ponunt dilectionē uelimestoz ne maculent: honori creatoris sui: qui nō pepercit unigenito filio suo: sed p̄ nobis omnibus tradidit illū. Tertia cā est: ne nimis fatigēt corpa delicata: q; gerūt et delicate nutrierūt ab infantia. Non sunt assueti se exercere in laboribus duris: sed paupes assueti sunt laboribus duris: idē min; curant se humiliare flectendo genua sua qñq; p̄ totaz missam: q; diuites abhorret vix in eleuatione corpis ch̄i. Quarta cā est: q; genua flectere non p̄nt: impediti rostris calcioz et ligaturis caligarū. Quinta est: q; nō credunt se multū indigere deo: ex quo sic abundant in tēporalibus: sed paup̄tas ad deum currere facit. Hiere. xxvj. Dñe in angustia q̄runt te. **¶** Scdo debēt se eleuare: ut uideāt corpus ch̄i. De qbus in clemē. de hereticis. ca. Ad nostrum. Ubi d̄r de illis q; in eleuatione corpis ch̄i nō debent assurgere nec eidē reuerentiā exhibere asserētes q; esset imp̄fectiōis eisde si a puritate et altitudine suā contemplatiōis tm̄ circa sacm̄ eucharistie aut circa passiōē hūanitat; ch̄i aliq; cogitarent. Nonnulla etiam alia sub similita quadā sanctitatis specie dicūt: faciūt et cōmittūt: q; oculos diuine maiestatis offendūt: et graue in se cōtinent periculū aiarū. Hos igit; sacro approbante cōcilio sectam ip̄am cū p̄missis erroribus dānamus et reprobamus oīno rē. hec ille. Arguebāt em̄ sic. Nemo debet cessare a maiori bono: ut vacet minori. Sed magis bonū est contemplari diuinitatē q; humanitatē. g. rē. Bñdet Paulus de lazaro q; p̄supponebāt falsum: q; hūanitas ch̄i est unīta deitati: ut; de summa tri. et fi. catho. c. j. **¶** Tōtintinabula an̄ eleuationē et in eleuatiōe pulsant; ut qlibet se reuerenter eleuet et genua curuet ad corpus ch̄i adorandū. Dicit rōnale diuinoz. lib. iiii. q; in veteri testamento tubę clangebant tpe sacrificij: ut hoies se deuote p̄pararēt ad hoc: sic similiter i eleuatione corporis ch̄i pulsant; squille: ut se p̄pararēt ad corp; ch̄i adorandū. **¶** Tertio debent oculis intueri reuerenter. An̄ ps. Ad te leuaui oculos meos: q; habitas in celis.

Preceptum primum

Sed diceret: si in partibus mortalibus possum corpus christi corporalibus oculis intueri? Respondet Theodorus in. iij. dist. ix. quod ea que in sacramento geruntur exterius: debent rñderi his que interiorius geruntur. Unde secundum quod hoc ad christum accedit interiorius mente. Ita ad eius sacramentum debet accedere. Quidam enim non accedunt neque fide neque charitate: tales arcendi sunt ab inspectatione sacramenti: et a sumptione. Quidam autem accedunt fide sine charitate: tales possunt videre non sumere: quod per charitatem quis christo incorporatur: ergo non peccat existens in parte mortali: videndo corpus christi: nisi quis hoc vellet dimittere propter humilitatem se reputando indignum videre sicut publicanus: qui non audebat oculos in celum eleuare: sed percutiebat pectus suum. Luc. xij. Tertij accedunt fide et charitate: tales sumere possunt. Quarto debent manus suas eleuare atque plicare. primum Eleuatio manuum meorum sacrificium vesperinum. Quinto debent orare deuote. Luc. xvij. Sportet semper orare. i. p. loco et tpe. vii. dicit glossa: extra de cele. mis. sane. sup. verbo inclinent: quod in eleuatione corporis christi possumus dicere ista verba. Salue lux mundi subum patris: hostia vera: viua caro: deitas integra: verus homo. Hec glossa. Alij dicunt. Tu rex glorie: tu patris sempiternus es filius. Tu ad liberandum etc. Sed alij illitterati debent dicere. Patris noster qui es in celis. Prima conclusio si filius dei dimitteret humanam naturam assumptam sicut nunquam faciet: tunc ista natura humana nunquam esset adoranda latrerie: nec inuocanda ut partem dimitteret aut vitam eternam daret. partem que tunc esset pura creatura: que non est latrerie adoranda: quod hunc honorem sibi deus reseruauit. Esa. xlij. Honor meum alteri non dabo. Secunda conclusio si inueniret super terram sanguis qui effluerat de latere christi. Vel aliquid de circuncisione eius non sub speciebus panis et vini non esset adorandus sicut sanguis in sacramento sub speciebus panis et vini. Partem hoc quod non est diuinitati confusum sicut ille ergo nec est adorandus ut ille: sicut nec sanguis christi in triduo mortis sue. Tertia conclusio: si inueniret alicubi cruor et color sanguineus a deo creatus vel de alia re in speciem transubstantionat neque sub

speciebus sacramentalibus non est adorandus vel honorandus: nisi hoc prius auctoritate romani pontificis fuerit approbatum partem de reliquijs et venera. sctorum. ca. cuz ex co. vbi Innocentius. iij. mandat quod antique reliquie sctorum extra capsam nullatenus extendantur et nouiter inuente non presumantur venerari absque approbatione romani pontificis. Ubi placet prohibet ne permittantur christi fideles eorum ecclesias causa deuotionis visitantes varijs figmentis ac fallis documentis decipi: sicut in plerisque locis occasione questus fieri consuevit. Et ratio huius est: quia nec in se habet aliquam sanctitatem: cum sit res irrationalis. Nec est diuinitati coniunctus sicut sanguis sub speciebus panis et vini: aut alicui sancte rei vnitus: nisi quod a deo de nouo creatus vel transubstantiat de alia substantia ex qua maiorem non accepit sanctitatem: que statua salis in quas vxo. Loth fuit transubstantiata. Gen. xix. Et sanguis ex egypto transubstantiatus ex aqua. Exo. vj. Vel aliquis lapis a deo nouiter creatus. Sed diceret: ibi fiunt miracula que implorat sacer sanguis: sic quod dicunt infirmi curati mortui suscitati captiui redempti. et sic de alijs. Respondet Augustinus. xvij. li. de ciuitate dei. et allegat in. c. j. q. j. teneam. Qui facit miracula nihil est. si quod ad vitam eternam: quod mali miracula facere possunt deo permittente. Unde demones existentes in ydolis multa fecerunt miracula: quando eos infirmi implorabant: et magi pharaonis scilicet Jannes et Mambres verterunt virgas in dracones et aquam in sanguinem. Exo. vij. Et symon magus et antichristus cum suis satellitibus. Non tamen propter hoc est eis aliquis cultus exhibendus latrerie aut dultie: cum nullam in se sanctitatem habeant: sed potius perfidiam: ut partem de reliquijs et venera. sanctorum. ca. Audiui mus. Dicitur igitur de quodam ebrioso occiso in ebrietate: quem populus pro sancto venerabat: quod papa omnino inhiuit: etiam si ibi fierent miracula. Sicut species panis et vini in corpore nullam sanctitatem habent sed sunt signa sanctitatis: scilicet quod sub istis speciebus sit corpus christi. Sic nec in colore sanguineo: nec talis color sanguineus est signum quod sub illo sit verum corpus christi.

A sit: ex quo forte posset dici sanctus. Altoquin iste color esset in omni sacro eucharistie. Deberet ergo omnes principes christiani et prelati ad hoc laborare si alicubi talis color sanguineus adoraret et imploraret tantum deus: quod de medio tolleret licet fecit rex ezechias qui confregit serpentem enei: cui populus iudaicus honores soli deo debitos exhibebat. iij. Regum. xvij. ca. Que tamen deus precepit erigi. Idem obligantur episcopi in eorum diocelibus. Et hoc est quod dominus predixit. Deute. xij. Si surrexerit in medio tui propheta etc. Nota ibidem. Et Deut. vi. Dominum deum tuum adorabis: et illi soli seruiens: nec propter scandalum phariseorum aut pusilloz huius veritas dimittenda. Matthei. xv. Dimittite eos quia ipsi ceci sunt et duces cecorum. Ubi Beda et est regula iuris. Utilius scandalum nasci permittit quam veritas deserat maxime a speculatore. Ezechiel. xxxij. Si speculator viderit gladium venientem et non sonuerit buccina et populus se non custodierit venientis gladius et tulerit de his animam. Ille quidem de iniquitate sua captus est: sanguinem autem eius de manu speculatoris requirit. Sed posito quod sacerdos per negligentiam aut ignorantiam vel impotentiam non confeceret: sicut allegat extra de presb. non bapti. ca. veniens. De quodam qui non fuit baptisatus: et tamen celebravit: et per presbiterum non consecravit: quod baptisatus est ianua omnium sacrorum. Item si quis adorasset Jacobum minore: credens eum fuisse christum quia fuit sibi similis. Utriusque tales adorantes peccent vel non? Respondet magister Johannes cleincock: quod in isto casu non adorassent iacobum nec hostiam non consecratam sed christum quem credebant esse istum: nec isti errant circa obiectum fidei: sed circa exteriora. Item si diabolus transfiguraret se in speciem christi: et alicui simplici adhereret: et talis esset adoraret? Respondet decretum. xxxix. q. i. ca. i. quod talis error non est periculosus. Item eadem adoratione debet adorari. scilicet latrice sanguis christi in calice et non calix: si quidam adorant calicem tantum sepulchrum: quod non fieri debet propter idolatriam sed tali adoratione non debet adorari sanguis qui miraculose appetit hostiam consecratam aliquam. Quia est pura creatura: et non sanguis christi:

quia miraculose procreatur propter perfidiam quorundam hominum euacuanda. Sexto est muneribus adimplenda: exemplo trium regum dicentium. Venimus cum muneribus adorare eum. Matthei. ij. Nam in antiqua lege offerbant deo quatuor. Primo ut recognosceret offerens: quod omnia que habebat a deo: habebat tantum a primo principio: similiter et ea ordinabat in deum tantum in ultimum finem in honorem dei sua offerendo. Unde David dicebat. i. Paral. xxix. Tua sunt omnia que de manu tua accepimus dedimus tibi: vnde in oblatione sacrificiorum recte facta protestabatur homo quod deus esset primum principium creatiois rex et ultimum finis ad que omnia sunt referenda. Secundo ne diis sacrificaret (Iobus Exod. xxj. dicitur sacrificas diis eradicabit) sed deo soli Nam idolatre diis suis solebant sacrificare de bonis suis: immo aliqui pueros suos interficiebant in honore deorum suorum. utz Levit. xvij. Qui dederit idolo moloch de semine suo morietur. Nota ibidem Alico. de lyra. Solebat etiam in eorum presentia chorizare bibere et comedere. ut patet Ezo. xxij. i. Cor. x. Scriptum est: sedit populus manducare et bibere: et surrexerunt ludere. Tertio ut interiorum deuotionem signis exterioribus repitarent. Offerens ergo denarium ad missam hoc debet primo fieri in signum interioris deuotionis: quia offerens ad missam signum est quod habet deuotionem ad missam. Iobus dicit propheta. Si voluisset sacrificium dedissem utique holocaustis non delectaberis: sequitur. Sacrificium deo spiritus contribulatus cor contritum et humiliatum deus non despicias. Secundo fit propter sacri venerationem. Nam debemus venerari et adorare deum cum omnibus bonis nostris. Tertio in signum ministerii sustentationis: quia qui altari fuit: de altari viuunt. Quarto in signum missae participationis: quod quis omnes existens in charitate: sunt participes missae: fiunt tamen singulariter participes missae qui audiunt missam: ergo dicit singulariter: qui vult offerre hostiam pro omnibus circumstantibus. Et magis sunt participes qui offerunt ad missam: quia dicit: vel qui tibi offerunt. Quarto offerbant: ut nimirum offertorium significarent. utz in abel et cayn: quod abel obtulit agnum quod significabat offertorium. De adoratione sanctorum in celis que dulcia dicit.